

A MAGYAR MUNKASZOLGÁLAT

Egyre erőteljesebb ütemben bontakozik ki a magyar munkaszolgálat intézménye. 1935 nyarán ragadták meg először a csákányt és ásót a sárospataki kollégium és a Turul Szövetség munkaszolgálóit. 1936-ban a megkezdett nyomon már öt férfi és egy női munkatábor teljesít önkéntes munkaszolgálatot. 1937-ben a Turul Szövetség előterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi minisztérium megszervezi az Egyetemi és Főiskolai Hallgatók önkéntes Nemzeti Munkatáborai Főparancsnokságát. Ebben az évben a szervezett egyetemi ifjúság köréből (Turul, Emericana, Hungária stb.) összesen 16 munkatáborban dolgoznak négy-négyheti időtartammal önkéntes munkaszolgálókat. 1938-ban 18 táborban összesen 842 férfi és 120 nő munkaszolgáló dolgozik. A táborok időtartama hat hét, míg a következő évben, 1939-ben, két hónap. Az eddigi, csupán nyári időre korlátozott táborokkal szemben a munkát most már egész éven át folytatják. Az egyetemi önkéntes munkatáborokon kívül az 1939. II. t.-c. értelmében ez évben megkezdtek a munkát a kötelező közérdekű munkaszolgálat kereteibe behívottak is. A közérdekű munkaszolgálat keretében nyolc táborban 5000 munkaszolgáló dolgozott. A törvény értelmében „közérdekű munkaszolgálatot” kötelesek teljesíteni azok, akik a sorozásnál tényleges katonai szolgálatra alkalmatlanok, de munkaszolgálóra alkalmasnak bizonyultak.

Ma tehát két, egymástól teljesen különálló munkatáborszervezet működik Magyarországon. Az egyetemi és főiskolai hallgatók önkéntes munkatáborai a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, a kötelező közérdekű munkatáborok a honvédelmi minisztérium felügyelete alatt tevékenykednek. A honvédelmi törvény 230. §-ának 5. bekezdésében megjelölt 16 éven felüli, legalább négy középiskolát végzett hajadonok az egyetemi és főiskolai munkaszolgálat keretein belül fejtik ki önkéntes jelentkezés alapján munkájukat.

A munkaszolgálat szervezetének kettéágazása szemléltetően mutatja, hogy a magyar munkaszolgálat legfőbb célja kettős: nemzetnevelés és honvédelem. Gróf Teleki Pál a következőkben jelölte meg a munkaszolgálat célját: „A munkatábor azonkívül, hogy egészséges, edző, azonkívül, hogy katonai előképzés, a katonai fegyelem, rend, ügyesség céljait szolgálja és

kitűnő előképző a nemzetvédelemhez szükséges készségek gyakorlására, – az önfegyelmzés iskolája ... A munkatábor intézménye nemzetnevelő intézménnyé kell hogy fejlődjék.”

A munkatáborok szervezeti felépítését a munkaszolgálat honvédelmi rendeltetése, katonai szelleme határozza meg. A munkatáborok pontosan a katonai szervezeti egységeknek megfelelően tagolódnak. Az egyetemi önkéntes és a kötelező közérdekű munkatáborok között ezen a téren a leglényegesebb különbség abban jelentkezik, hogy míg az egyetemi táborok egy-egy helyre kiküldött dolgozó egysége az eddigi gyakorlat szerint a munkaszázad, a közérdekű munkatáborok egy-egy tábor keretében munkaszázaljakat foglalkoztatnak. A tábori élet rendjét pontos előírások határozzák meg az ébresztőtől a parancshirdetésig és takarodóig. Fegyelmzett magatartás terén a táborok többször megmutatták, hogy nem maradnak el a katonaság mögött.

A magyar munkaszolgálat magyar intézmény. Magyar igényekhez, magyar lehetőségekhez alkalmazkodik. Folyamatos, szerves fejlődését magyar szükségletek határozzák meg. Ez a fejlődés ma sem állt meg és nem szabad, hogy megálljon. Kétségtelen, hogy a munkaszolgálat mai szervezetében nem oldja meg kielégítően a nemzetnevelést szolgáló legnagyobb jelentőségű feladatát, a különböző foglalkozású magyarok testvéri egységének közvetlen érzékeltetését. Ennek a célnak elérése érdekében legegyszerűbb volna bizonyos korhatárokon belül mindenkire, férfiakra, nőkre egyaránt kötelezővé tenni a munkaszolgálatban való részvételt. Ennek a megoldásnak, az általános kötelező munkaszolgálat gondolatának feltétel nélküli hirdetői, rendszerint a korszellemre is hivatkoznak. A modern fejlődés a múlt század analitikus, széttagoló irányával szemben a szintetikus, totális megoldásokat keresi.

De lássuk a meglévő gyakorlatot, a megoldások közvetlen lehetőségeit. A honvédelmi törvény keretein belül megszervezett közérdekű munkaszolgálat kötelező, de csak azokra, akik testi fogyatékoságuk miatt katonai szolgálatot nem teljesíthetnek. A közérdekű munkaszolgálat a mai alapelvek szerint az általánosan kötelező munkaszolgálat irányában tovább nem fejleszthető, mert hiszen meghatározott keretekkel, a fogyatékosokkal dolgozik. Az egyetemi önkéntes munkaszolgálat – amint már vázoltuk – az értelmiségi ifjúság eredeti, saját kezdeményezésű vállalkozása. A munkaszolgálatnak ez a típusa meglévő hiányérzetet elégített ki: a természethez, a néphez, a fizikai munkához való közeledés hiányérzetét. Vajon jelentkezhettek-e ugyanez a hiányérzet a fizikai munkásokban? A mezőgazdasági munkásokban aligha. Az ipari munkások köréből minden valószínűség szerint számosan jelentkezne tábori élettel egybekötött kubikosmunkára elsősorban a nagyvárostól egy-egy időre való szabadulás, a változatosság keresése okából. Ebben az irányban eddig még – sajnos – kísérlet nem történt, mert az önkéntes munkatáborokba csupán egyetemi hallgatók vagy középiskolát végzettek jelentkezhetek. *Az azonban kétségtelen, hogy az országépítő munka jegyében a különböző társadalmi csoportokhoz, foglalkozásokhoz tartozók egységbefoglalását meg lehet oldani az önkéntesség alapján is.*

Az önkéntesség mai rendszerének kétségkívül nagy hátránya, hogy legtöbbször éppen azok vonják ki magukat a munkaszolgálat nevelő hatása alól, akiket leginkább kellene a munkaszolgálat segítségével szociális szellemben „átképezni”. *Az egyetemi hallgatóknak, akik jövőre pályájukon bármilyen vonatkozásban*

hivatásszerűen vezetéssel, irányítással foglalkoznak, kötelező hatállyal át kellene esniük a munkaszolgálat nevelő iskoláján, amely megtanítja őket a testi munka és a munkás megbecsülésére és egyidőre valódi bajtársi, testvéri egységbe forrasztja a munkásokkal, akikkel később mint orvosok, mérnökök vagy tisztviselők, hivatalos minőségben találkoznak. Meglátatni a későbbi páciensben, munkásban, ügyfélben a dolgozó, verektező nemzettestvért – ezt a feladatot valóban a mainál sokkal erőteljesebben kell szolgálnia a munkatáboroknak. A kötelező közérdekű munkaszolgálat kétségkívül tökéletesebb megoldást hozott, mert táborai- ban együtt, egyformán dolgozik minden rendű és rangú magyar ember. *A fizikai dolgozók önkéntes és az egyetemi hallgatók kötelező munkatáborára egyetlen, egységes megoldás keretében határozhatja meg az eddig csupán egyetemi és főiskolai munkaszolgálat erőteljesebb, hangsúlyozottabban szociális jellegű továbbfejlődését.*

A munkaszolgálat megfelelő vezetők kezében nagy- szerű jellemképző és ismeretközlő iskola. Kiváló alkalom a nemzetpolitikai és különösebben a szociálpolitikai műveltségnek a tömegek felé való élményszerű közvetítésére. Az egyetemi önkéntes munkatáborokban a nemzetvédelmi és katonai oktatáson kívül már két éve rendszeres nemzetpolitikai tárgyú ismeretközlés folyik. 1938-ban az akkori kultuszminiszter, gróf Teleki Pál, vezette be a munkatáborokban szakemberek bevonásával a hetenkinti nemzetpolitikai előadásokat (földkérdés, nemzetiségi kérdés, ipari munkáskérdés stb.) és táborügyi vitaestéket. Az előadásokon és vitákon tisztulnak a fogalmak és kialakulhat az egységes, komoly állásfoglalás az annyi és legtöbbször oly kevés hozzáértéssel vitatott nemzeti problémáinkban. Az egyetemi önkéntes munkatáborok főparancsnoksága a *táborvezetőket* különösen alapos és sokoldalú kiképzésben részesíti. A jó vezető nemcsak oktat és parancsol, hanem nevel is. A munkaszolgálat természetszerű feladata az öntudatos, önkéntes áldozatkésztség szellemének felkeltése és ébrentartása, a kötelességtudásra és a rendre való nevelés. Ennek megfelelően a minden évben megrendezett tihanyi vezetőképző táborok nemcsak technikai és nemzetvédelmi, hanem jelentős mértékben pedagógiai és általános nemzetpolitikai kiképzést is nyújtanak.

Vannak, akik a német mintájú kötelező munkaszolgálat bevezetésétől nemzetgazdasági szempontból várnak döntő jelentőségű eredményeket; mindenekelőtt a munkanélküliség veszélyének megszüntét. A munkaszolgálat gazdasági szempontból nem közvetlenül rentábilis vállalkozás, mert hiszen lényege, hogy ne jelentsen gazdasági versenyt a földmunkásoknak, a fizikai dolgozóknak. Közvetlenül jövedelmező munkákat így nem végezhet, viszont kétségkívül jelentős terheket ró az államra. (A munkaszolgálat költségeinek főbb tételei: sátrak vagy barakképületek, ruházat, szerszámok; adminisztrációs költségek; a munkaszolgálatosokra eső étkezési pénz – az egyetemi táboroknál fejenként és naponként 1.20 P – és napi zsold - 20 fillér.) Létjogosultságát és feltétlen szükségességét így nem gazdasági, hanem amint már kifejtettük, nemzetnevelési és honvédelmi szempontok határozzák meg. A munkanélküliség elleni küzdelem leghatásosabb és a munkások érdekeit is közvetlenül kielégítő eszközei pedig: munkaidőszabályozás és minél több munka- alkalom (köz munkák) teremtése.

A munkaszolgálati kötelezettség általánossá tétele mellett szól, hogy a fizikai munkásság tömegei számára is szükségesnek látszik a fegyelmzett, kollektív munkaszolgálatban való részvétel, amely nemzeti öntudatot

ad számukra és közvetlenül érzékelteti a munka nemzeti, országépítő jelentőségét. Kétségtelen azonban, hogy számos egyéb eszköz is rendelkezésünkre áll a munka nemzeti megbecsülésének közvetlen érzékeltetésére. Ilyen eszközök: a munkáspihenő hasznosítása, a nemzeti érdekképviselői szervezetek kiépítése, a népi műveltség általános emelése (szakiskolák, népfőiskolák).

A szociálpolitikai szempontból rendkívül nagy-

jövőre nézve is az önkéntesség alapján látszik kívánatosnak. A női munkaszolgálatos az eddigi magyar gyakorlat szerint egyéni munkát végez. Odaadón végzett munkája, belső meggyőződése, nemzeti nevelő munkája eredményességének nélkülözhetetlen feltétele. Ezt a munkát, a szegény falusi családok egyenkinti felemelését, az egészséges életre való rászoktatását minél szélesebb körben kellene folytatni. Erőteljes propagandát kell mindenestre indítani az intelligens magyar nő-társadalomnak a női munkatáborok munkájába való minél szélesebbkörű önkéntes bekapcsolása érdekében.

A férfimunkatáborok utat építenek, repülőteret rendeznek be, mocsarat csapolnak, folyót szabályoznak* mindenütt a helyi szükségleteknek megfelelő munkateljesítmények végzésével munkálják a szociális országépítés feladatát és készítik elő a munkaszolgálatos bajtársakat a magyar jövő katonai és állampolgári feladataira. A női munkatáborok a szegény napszámos-, cselédcsaládokon segítenek. A falu eleinte bizalmatlan az új jövevényekkel, a városi kisasszonyokkal szemben s munkájukat csak akkor kezdi értékelni, amikor annak közvetlen hasznát látja. Hallja a tábor által rögtönzött napközi otthonban játszó gyermekek kacagását; látja, hogy a kisasszony nem veti meg a keskeny cseléd-földön a mezei munkát, sőt a vályogvetést sem; a legjobban fizetett nyári munkaidőben több napszám-vállalás lehetőségéhez juttatja hozzá a napszámos-, cselédasszonyt, mert átvállalja a házi tennivalókat. Azokban a falvakban, ahol női munkatábor dolgozott, az eddigi tapasztalatok szerint a következő nyárra újra visszavárják, hívják a falu legszegényebbjei az „áldásos” kisasszonyokat. A város leányai megismerik a magyar falut a maga elesettségében, magárahagyottságában s a falu lakói gyakorlati bizonyosságot szereznek a jobb sorsban, más életkörülmények között élő magyarok tettekben megnyilatkozó testvéri együttérzéséről. A munkaszolgálat intézménye ma már szilárd talajon áll Magyarországon. Jelentőségét, fontosságát komolyan alig vitatja valaki. Felfelé emelkedő ívben fejlődött eddig s ez a fejlődés csak folytatódhat. A legjelentősebb következő lépés azoknak az új, tökéletesebb ifjúsági munkatáboroknak megalkotása, amelyekben fizikai dolgozók és egyetemi polgárok egyazon lelkesedéssel, közös akarattal dolgoznak a nagyobb és szociálisabb hazáért.

Vízy András